

Podatki w krajach nordyckich a gospodarka i dobrobyt

Taxes in the Nordic countries and the economy and welfare

dr Janusz Sarnowski

Collegium Mazovia, Innowacyjna Szkoła Wyższa, Filia w Otwocku

Streszczenie

Przeważa pogląd, że wysokie opodatkowanie nie sprzyja wzrostowi gospodarczemu, a także podnoszeniu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki. Wysokie opodatkowanie prowadzi również do pogłębiania się różnic dochodowych oraz ubóstwa i wykluczenia społecznego. Dokonana analiza systemów podatkowych w krajach nordyckich nie potwierdza tych przekonań. Kraje te, mimo relatywnie wysokiego opodatkowania, charakteryzują się systematycznym i zrównoważonym wzrostem gospodarczym, a ich gospodarki cechuje wysoki poziom konkurencyjności i innowacyjności. Ponadto poziom zróżnicowania dochodów ludności oraz zagrożenia ubóstwem jest bardzo niski.

Słowa kluczowe: poziom dochodów podatkowych, struktura dochodów podatkowych, klin podatkowy, konkurencyjność systemów podatkowych, podatki a rozwój gospodarczy, nierówności dochodowe.

Abstract

The prevailing view is that high taxation is not conducive to economic growth as well as increasing the competitiveness and innovation of the economy. High taxation fosters the deepening of income disparities as well as poverty and social exclusion. The analysis of the tax systems in the Nordic countries does not confirm these statements. These countries, despite relatively high taxation, are characterized by systematic and sustainable economic growth, and their economies are characterized by a high level of competitiveness and innovation. The level of disparities in the population's income and the risk of poverty is very low.

Keywords: level of tax revenues, structure of tax revenues, tax wedge, competitiveness of tax systems, taxes and economic development, income inequalities.

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Istniejący system podatkowy powinien sprzyjać systematycznemu, zrównoważonemu wzrostowi gospodarczemu, podnoszeniu poziomu innowacyjności i konkurencyjności, rozwojowi przedsiębiorczości oraz wzrostowi dobrobytu. Istotne jest także, aby poziom i struktura opodatkowania zmniejszały stopień nadmiernych rozpiętości dochodowych oraz stopień zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ważne jest również, aby przyjęte ustalenia w systemie podatkowym były rozumiane i akceptowane przez społeczeństwo, gdyż ma to znaczny wpływ na stopień unikania i uchylania się od opodatkowania osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Istotne jest, jak wykazują wyniki poniższej analizy autora, aby przyjęta polityka podatkowa była efektywna, postrzegany przez społeczeństwo poziom korupcji musi być niski, a efektywność funkcjonowania rządu wysoka.

W niniejszym opracowaniu obiektem badań jest pięć krajów nordyckich: Dania, Finlandia, Islandia, Norwegia i Szwecja¹. Przedmiotem badań są poziom i struktura opodatkowania w tych krajach oraz ich wpływ na rozwój gospodarczy i

dochody ludności. Do podjęcia tego zagadnienia skłoniło autora istnienie niewielu opracowań dotyczących łącznej, porównawczej analizy systemów podatkowych tych pięciu krajów nordyckich. Najwięcej dostępnych publikacji jest poświęconych analizie systemów podatkowych Szwecji czy grupie państw skandynawskich – Norwegii, Szwecji, Danii. Ponadto znaczna część literatury koncentruje się głównie na wnikliwej analizie prawnych rozwiązań istniejących w danych systemach podatkowych.

Niniejsze opracowanie – ze względu na obszerność zagadnienia oraz zainteresowania badawcze autora – nie jest analizą kompleksową czy prawną, lecz obejmuje wybrane problemy dotyczące ekonomiczno-społecznych efektów systemów podatkowych krajów nordyckich.

Z uwagi na dostępność i porównywalność danych statystycznych, następujące istotne zmiany w systemach podatkowych oraz obszerność tematu w opracowaniu objęto analizą dane za lata 2005-2020.

Podstawowymi źródłami danych były bazy danych Eurostatu i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organisation for Economic Co-operation and Development

– OECD), dostępne wskaźniki i rankingi instytucji międzynarodowych, a także istniejąca literatura przedmiotu.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

- 1) czy wysokie opodatkowanie ma wpływ na wzrost gospodarczy oraz konkurencyjność i innowacyjność?
- 2) czy wysoki poziom opodatkowania ma wpływ na aktywność zawodową?
- 3) czy i w jakim zakresie systemy podatkowe zmniejszają nierówności dochodowe?
- 4) jakie są podobieństwa i różnice między systemami podatkowymi krajów nordyckich w porównaniu ze średnią dla państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) i OECD?
- 5) czy i jakie występują różnice między systemami podatkowymi badanych pięciu krajów nordyckich?

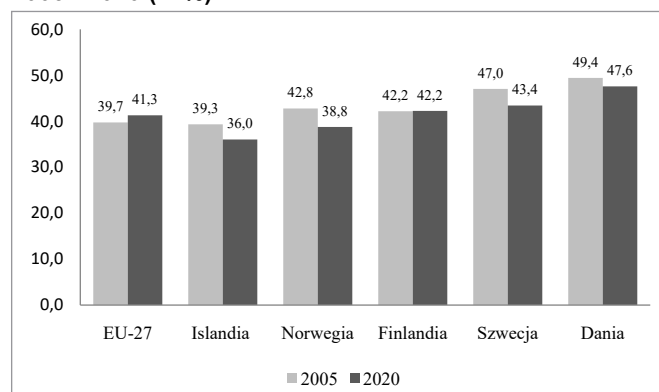
Sformułowano następujące hipotezy:

- 1) systemy opodatkowania krajów nordyckich sprzyjają wzrostowi gospodarczemu, innowacyjności gospodarek, a także zmniejszaniu nierówności dochodowych;
- 2) systemy podatkowe krajów skandynawskich – mimo cech wspólnych – różnią się od siebie.

2. POZIOM OPODATKOWANIA W KRAJACH NORDYCKICH

Dane statystyczne dotyczące dochodów budżetowych z podatków (traktowanych łącznie z obowiązkowymi składkami ubezpieczeniowymi) w relacji do produktu krajowego brutto (PKB) w analizowanych krajach pokazują, że opinie o wysokich podatkach w państwach skandynawskich w zasadzie znajdują potwierdzenie w faktach.

Wykres 1. Dochody podatkowe w relacji do PKB w latach 2005 i 2020 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Baza danych: Statystyka dochodów podatkowych*.

W porównaniu ze średnią dla krajów EU-27, w roku 2020 poziom opodatkowania w relacji do PKB był wyższy w Danii, Szwecji i Finlandii, a niższy w Norwegii i Islandii (zob. wykres 1). Sytuacja w analizowanych krajach jest dość zróżnicowana. Największy poziom opodatkowania występuje w Danii (47,6%), a najniższy w Islandii (36,0%). Biorąc pod uwagę średnią dla 38 państw członkowskich OECD, która w roku 2020 wynosiła 33,5%, poziom opodatkowania we wszystkich pięciu krajach skandynawskich był od niej wyższy. Wyniki rankingu OECD – podatek w relacji do PKB – potwierdzają opinie o dość wysokim poziomie opodatkowania w krajach skandynawskich, gdyż cztery z tych państw znalazły

się w pierwszej dziesiątce (Dania miejsce 1, Szwecja – 5, Finlandia – 7, Norwegia – 10), a na 15 miejscu znalazła się Islandia².

W roku 2020 w stosunku do roku 2005 poziom opodatkowania w relacji do PKB zmniejszył się w czterech analizowanych państwach: w Norwegii o 4,0 pkt proc., w Szwecji o 3,6 pkt proc., w Islandii o 3,3 pkt proc., w Danii 1,2 pkt proc. W Finlandii poziom opodatkowania w relacji do PKB w roku 2020 był identyczny jak w roku 2005. W tym samym okresie średnia dla krajów EU-27 wzrosła o 1,6 pkt proc.

Interesujących informacji dostarcza analiza dochodów podatkowych w wartościach bezwzględnych (w walutach narodowych). Jeśli przyjmie się, że dochody podatkowe w roku 2005 to 100, w latach 2005-2020 dynamika wpływów podatkowych przedstawiała się następująco:

- 1) Islandia 254,0
- 2) Szwecja 157,0
- 3) Norwegia 155,4
- 4) Finlandia 143,6
- 5) Dania 141,4
- 6) EU-27 145,5.

Z powyższego zestawienia wynika, że wartość wpływów podatkowych wzrosła w Islandii ponad 2,5-krotnie, w Szwecji i Norwegii – ponad połowę. W czterech krajach przyrost wpływów podatkowych był wyższy w porównaniu ze średnią dla EU-27³.

3. STRUKTURA DOCHODÓW PODATKOWYCH

Analiza struktury dochodów podatkowych jest bardzo istotna dla oceny społeczno- ekonomicznych skutków opodatkowania.

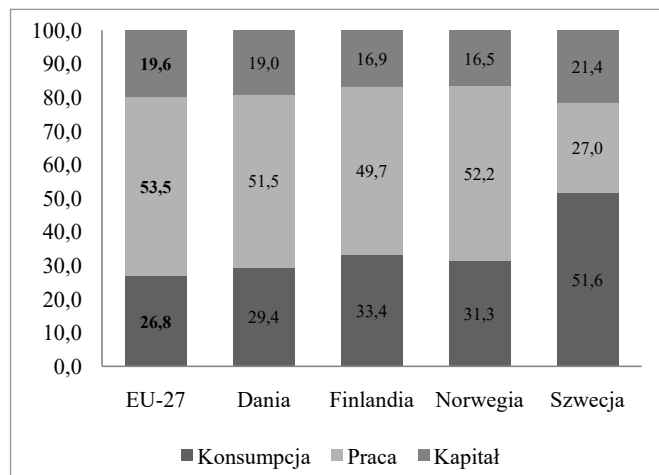
3.1. Struktura dochodów podatkowych według podstawy opodatkowania

Struktura dochodów podatkowych badanych państw, z wyjątkiem Szwecji, jest w zasadzie podobna do średniej dla EU-27. Dominującą pozycję stanowi opodatkowanie pracy, a na drugim miejscu znajduje się opodatkowanie konsumpcji. Charakterystyczne jest, że we wszystkich krajach nordyckich wpływy z opodatkowania kapitału mają najniższy udział w ogólnych wpływach podatkowych.

3.1.1. Opodatkowanie pracy⁴

Wysoki udział opodatkowania pracy w ogólnych wpływach podatkowych wynika z faktu, że w przychodach mieści się znaczna część składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, które są przypisywane indywidualnie do pracowników. Średnio w UE za około dwie trzecie efektywnego opodatkowania pracy odpowiadają składki.

Należy zaznaczyć, że opodatkowanie pracy wpływa zarówno na decyzje osób fizycznych, czy i jak dużo pracować (podaż pracy), jak i na decyzje pracodawców o zatrudnianiu pracowników, ponieważ zwiększa ono koszty pracy (popyt na pracę). Szczególnie dotyczy to podaży pracy wśród pracowników o niskich umiejętnościach, młodzieży, osób starszych i drugich żywicieli rodzin. W roku 2020 w porównaniu z rokiem 2005 poziom opodatkowania pracy wzrósł w Norwegii o 13,9 pkt proc. i Danii o 3,8 pkt proc., spadł natomiast w Szwecji i Finlandii odpowiednio o 1,3 i 1,4 pkt proc.

Wykres 2. Dochody podatkowe według podstawy opodatkowania w 2020 r. (w % ogółu wpływów podatkowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: European Commission, *Taxation Trends...*, dz. cyt., s. 24. Brak dostępnych danych dla Islandii.

Najwyższe stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w roku 2020 w analizowanych krajach były dość zróżnicowane i zawierały się w granicach od 55,9% w Danii do 38,2% w Norwegii w porównaniu ze średnią dla EU-27 wynoszącą 38,8%. W porównaniu z rokiem 2005 – w roku 2020 najwyższa stawka tego podatku w Danii, Szwecji i Norwegii była mniejsza odpowiednio o 6,4%, 4,3% i 5,3%, w Finlandii w zasadzie bez zmian, a w Islandii wzrosła o 4,5%. Dla porównania średnio w EU-27 stawka obniżyła się o 1,7%.

Klin podatkowy wyraża proporcjonalną różnicę między kosztem zatrudnienia pracownika przez pracodawcę a zarobkami netto (na rękę) pracownika⁵. Stanowi on zatem miarę zachęty do podejmowania pracy (w odniesieniu do podaży pracy) oraz do zatrudniania pracowników (w odniesieniu do popytu na pracę). W roku 2020 wielkość klina podatkowego wynosiła odpowiednio (w % kosztu pracy)⁶:

- 1) Islandia 25,1
- 2) Norwegia 29,7
- 3) Finlandia 30,2
- 4) Dania 30,2
- 5) Szwecja 38,9
- 6) EU-27 31,3.

Jak wynika z powyższego zestawienia, wysokość klina podatkowego w analizowanych krajach, w porównaniu ze średnią EU-27, była mniejsza, z wyjątkiem Szwecji. W latach 2010-2020 przeciętny klin podatkowy w UE zmniejszył się średnio o 2,6%. W państwach nordyckich natomiast spadek ten był znacznie mniejszy, gdyż zawierał się w granicach od 3,3% w Finlandii do 0,1% w Szwecji. Z kolei w Islandii wzrósł on o 1,7%.

3.1.2. Opodatkowanie konsumpcji⁷

Drugą pozycję w strukturze dochodów stanowi opodatkowanie konsumpcji. Szersze oparcie dochodów publicznych na wpływach z podatków konsumpcyjnych na korzyść ograniczania podatków dochodowych sprzyja inwestowaniu, wzrostowi gospodarczemu, efektywności ekonomicznej, a tym

samym prowadzi do wzrostu konkurencyjności i tworzenia nowych miejsc pracy⁸.

Udział dochodów z tego tytułu był najwyższy w Finlandii (33,4%), a najniższy w Szwecji (28,2%). W roku 2020 w porównaniu do roku 2005 opodatkowanie konsumpcji wzrosło w Norwegii (3,3 pkt proc.), Szwecji (2,3 pkt proc.) oraz w Finlandii (1,9 pkt proc.), a obniżyło się w Danii (3,3 pkt proc.) oraz Islandii (8,5 pkt proc.).

Dochody z VAT w roku 2020 stanowiły największe źródło podatków konsumpcyjnych. Średnio w krajach członkowskich OECD VAT stanowił jedną piątą łącznych dochodów podatkowych (20,4%), w Unii Europejskiej 18,1%, a w badanych krajach zawierał się w granicach od 20,8% w Danii do 23,6% w Norwegii. Widoczne jest, że w badanych krajach nordyckich udział wpływów z VAT w łącznych wpływach podatkowych jest wyższy w porównaniu ze średnią dla OECD i UE⁹.

Jako udział w PKB dochody z VAT w 2020 r. w krajach nordyckich wahały się od 7,9% PKB w Islandii do 9,7% PKB w Danii. Zmiany w udziale VAT w PKB w analizowanych krajach miały charakter różnokierunkowy. W roku 2020 w porównaniu z rokiem 2005 udział dochodów z VAT zmniejszył się w Danii i Islandii (odpowiednio o 0,4% i 3,4%), a w pozostałych trzech krajach zwiększył się od 0,2% w Szwecji do 1,3% w Norwegii.

Średnia standardowa stawka VAT w roku 2020 dla krajów UE wynosiła 21,5%, a dla krajów OECD 19,3%. W porównaniu z nimi we wszystkich krajach nordyckich obowiązywała bardzo wysoka stawka standardowa wynosząca 25% w Danii, Szwecji i Norwegii oraz 24% w Islandii i Finlandii. W roku 2020 w porównaniu z rokiem 2005 standardowe stawki VAT nie zmieniły się w Danii, Szwecji i Norwegii, w Finlandii stawka wzrosła o 2,0%, w Islandii natomiast obniżyła się o 1,5%.

3.1.3. Opodatkowanie kapitału¹⁰

Charakterystyczne jest, że najniższy udział we wpływach podatkowych stanowi opodatkowanie kapitału – najniższy w Szwecji (13,5%), a najwyższy w Danii (19,0%). W roku 2020 w porównaniu z rokiem 2005 we wszystkich czterech analizowanych krajach opodatkowanie kapitału się zmniejszyło – najwięcej w Norwegii (o 11,2 pkt proc.). W pozostałych państwach spadek ten zawierał się w granicach od 0,4 pkt proc. (Finlandia) do 1,1 pkt proc. (Szwecja).

3.2. Struktura dochodów podatkowych według rodzajów podatków

Następnym klasycznym podziałem dochodów podatkowych jest ich pogrupowanie: podatki bezpośrednie, podatki pośrednie oraz obowiązkowe składki na ubezpieczenia społeczne.

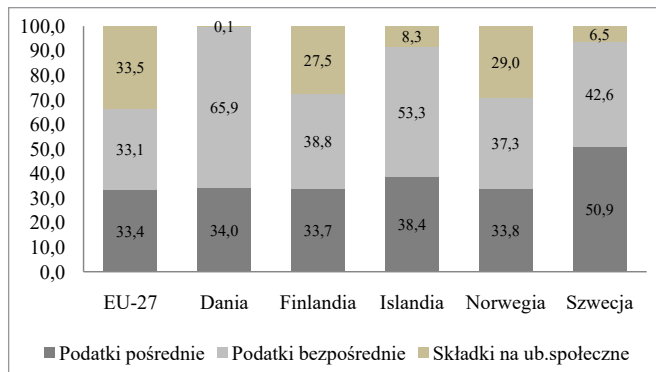
3.2.1. Struktura dochodów według rodzajów podatków

Średnia dla EU-27 jest dość specyficzna, gdyż zarówno na podatki pośrednie, jak i podatki bezpośrednie i składki na ubezpieczenia społeczne przypada udział w wysokości około jednej trzeciej. W badanej grupie krajów nordyckich występuje natomiast dość istotne zróżnicowanie w tym względzie.

Podatki bezpośrednie można podzielić na podatki dochodowe od osób fizycznych, podatki dochodowe od osób prawnych oraz inne podatki bezpośrednie (np. podatki kapitałowe).

Udział podatków bezpośrednich w ogólnych wpływach podatkowych w analizowanych krajach w porównaniu ze średnią dla państw członkowskich UE jest wyższy. Między krajami skandynawskimi występuje w tym zakresie duże zróżnicowanie. Największy udział we wpływach podatkowych z tego tytułu – ponad 50% – odnotowano w Danii i Islandii. W pozostałych krajach dochody z tego źródła zawierają się w granicach od 37,3% w Norwegii do 42,6% w Szwecji¹¹.

Wykres 3. Struktura dochodów według rodzaju podatku w 2020 r. (w % ogółu wpływów podatkowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: European Commission, *Taxation Trends...*, dz. cyt., s. 22.

Udział podatków pośrednich w ogólnych wpływach podatkowych w analizowanych krajach w porównaniu ze średnią dla państw członkowskich UE jest wyższy. W skład podatków pośrednich wchodzi: VAT, podatki i cła od importu – bez VAT, podatki od produktów, z wyjątkiem VAT i cel importowych, oraz inne podatki od produkcji. Podatki pośrednie są głównym, największym źródłem dochodów podatkowych w Szwecji. W pozostałych czterech krajach wpływ z tego źródła są nieco wyższe od średniej dla krajów UE i zawierają się w granicach od 0,3 pkt proc. w Norwegii do 5,0 pkt proc. w Islandii¹². Ponad połowa wpływów z podatków pośrednich w UE (52%) pochodzi z VAT.

W porównaniu ze średnią dla krajów UE – udział wpływów z obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne w ogólnych wpływach podatkowych w analizowanych krajach jest niższy. Występuje tutaj bardzo duże zróżnicowanie między poszczególnymi badanymi państwami. Największe wpływy z tego tytułu odnotowano w Norwegii – 28,9%, a najmniejsze w Danii – 0,2%. W przypadku Danii charakterystyczny jest brak wpływów ze składek na ubezpieczenia społeczne. Wynika to z tego, że duńskie systemy zabezpieczenia społecznego są zasadniczo finansowane z podatków (podatki państwowe i gminne)¹³.

4. SYSTEMY PODATKOWE KRAJÓW NORDYCKICH W RANKINGU KONKURENCYJNOŚCI PODATKOWEJ

Międzynarodowy Indeks Konkurencyjności Podatków (International Tax Competitiveness Index – ITCI) Fundacji Podatkowej (Tax Foundation)¹⁴ mierzy stopień, w jakim systemy podatkowe 37 krajów OECD promują konkurencyjność przez niskie obciążenia podatkowe związane z inwestycjami biznesowymi oraz neutralność przez dobrze skonstruowany

kodeks podatkowy. ITCI uwzględnia ponad 40 zmiennych w pięciu kategoriach: podatki od osób prawnych, podatki indywidualne, podatki konsumpcyjne, podatki od nieruchomości i przepisy podatkowe w wymiarze transgranicznym. ITCI stara się pokazać nie tylko, które kraje zapewniają najlepsze środowisko podatkowe dla inwestycji, ale również najlepsze środowisko podatkowe do założenia i rozwoju firmy¹⁵. Miejsca krajów nordyckich w rankingu OECD: Szwecja – 8, Norwegia – 10, Finlandia – 15, Dania – 28, Islandia – 32.

Z powyższego zestawienia wynika, że kraje nordyckie nie są liderami, jeśli chodzi o konkurencyjność systemów podatkowych. Sytuacja pod tym względem jest w badanych krajach bardzo zróżnicowana. W pierwszej dziesiątce państw znajdują się jedynie Szwecja i Norwegia, w drugiej dziesiątce – Finlandia, w trzeciej dziesiątce – Dania, a Islandia zajmuje 32 miejsce na 37 sklasyfikowanych państw.

Jak wyjaśnić relatywnie niższy poziom konkurencyjności systemów podatkowych krajów nordyckich, mimo że państwa te charakteryzują się jednym z najwyższych poziomów zaможności, konkurencyjności gospodarki czy jej innowacyjności? Zagadnienie to jest dość złożone. Choć podatki odgrywają ważną rolę w rozwoju gospodarki kraju, istnieje także wiele czynników niezwiązanych z podatkami, które wpływają na wyniki gospodarcze kraju. Są to np. czynniki społeczne, struktura wydatków publicznych czy otwartość gospodarki¹⁶.

4.1. Szwecja

Szwecja zajęła 8 miejsce w ITCI w 2021 r., podobnie jak w 2020 r. Kraj ten obniżył stawkę podatku dochodowego od osób prawnych z 21,4% w 2020 r. do 20,6% w 2021 r., rozszerzył ulgę podatkową na badania i rozwój oraz obniżył najwyższą ustawową stawkę podatku dochodowego od osób fizycznych o około 5 pkt proc. do 52,28%.

Silne strony szwedzkiego systemu podatkowego to¹⁷:

- 1) straty operacyjne netto są przenoszone w nieskończoność, co pozwala na opodatkowanie przedsiębiorstw od ich średniej rentowności;
- 2) terytorialny system podatkowy zwalnia z opodatkowania zarówno zagraniczne dywidendy, jak i dochody z zysków kapitałowych bez żadnych ograniczeń krajowych;
- 3) szeroka sieć umów podatkowych zawartych przez Szwecję, obejmująca 81 krajów.

Do słabości systemu podatkowego należy natomiast zaliczyć:

- 1) szwedzką stawkę podatku zarówno od dywidend osobistych, jak i od zysków kapitałowych, która wynosi 30%, powyżej średniej OECD (24,1% dla dywidend i 19,1% dla zysków kapitałowych);
- 2) najwyższą ustawową stawkę podatku dochodowego od osób fizycznych w wysokości 52,3%, czyli powyżej średniej OECD (42,7%);
- 3) zasady kontrolowanej korporacji zagranicznej, które mają zastosowanie do dochodu zarówno pasywnego, jak i aktywnego.

4.2. Norwegia

Norwegia zajęła 10 miejsce w ITCI w 2021 r., o jedną pozycję wyżej niż w 2020 r. W ramach odpowiedzi na CO-

VID-19 kraj ten zwiększył wskaźnik amortyzacji malejącego salda z 20 do 30% dla maszyn zakupionych lub ulepszonych między lipcem a grudniem 2020 r.

Silne strony norweskiego systemu podatkowego to¹⁸:

- 1) możliwość bezterminowego przenoszenia strat przedsiębiorstw;
- 2) stawka podatku dochodowego od osób prawnych w wysokości 22% jest zbliżona do średniej OECD (22,9%);
- 3) czas zgodności związany z podatkami korporacyjnymi, konsumpcyjnymi i indywidualnymi jest poniżej średniej;
- 4) terytorialny system podatkowy z siecią 87 umów podatkowych zawartych przez Norwegię.

Słabości systemu podatkowego to:

- 1) korporacje mają ograniczone możliwości odpisywania inwestycji;
- 2) Norwegia jest jednym z nielicznych krajów OECD, które nakładają podatek majątkowy netto;
- 3) zasady kontrolowanej korporacji zagranicznej mają zastosowanie do dochodu zarówno pasywnego, jak i aktywnego.

4.3. Finlandia

Finlandia zajęła 15 miejsce w ITCI w 2021 r., o dwie pozycje wyżej niż w 2020 r.

Silne strony fińskiego systemu podatkowego to¹⁹:

- 1) stosunkowo niska stawka podatku od osób prawnych w wysokości 20%;
- 2) obciążenia związane z przestrzeganiem przepisów w zakresie podatków od przedsiębiorstw, konsumpcji i pracy są poniżej średniej OECD;
- 3) terytorialny system podatkowy i szeroka sieć traktatów podatkowych zawartych przez Finlandię z 76 krajami.

Słabości systemu podatkowego są natomiast następujące:

- 1) w Finlandii pobiera się zarówno podatek od majątku, jak i podatek od transakcji finansowych;
- 2) spółki mają ograniczone możliwości przenoszenia strat operacyjnych netto i są obowiązane stosować metodę „pierwsze weszło – pierwsze wyszło” jako metodę księgowania kosztów dla zapasów;
- 3) najwyższa ustawowa stawka dla dochodów osobistych w Finlandii jest stosunkowo wysoka i wynosi 51,2% (średnia OECD to 42,7%).

4.4. Dania

Dania zajęła 28 miejsce w ITCI w 2021 r., podobnie jak w 2020 r.

Silne strony duńskiego systemu podatkowego to²⁰:

- 1) czasy zgodności związane z podatkami korporacyjnymi, konsumpcyjnymi i indywidualnymi są poniżej średniej OECD;
- 2) terytorialny system podatkowy, zwalniający zarówno zagraniczne dywidendy, jak i dochody z zysków kapitałowych duńskich partnerów traktatowych i innych krajów europejskich;
- 3) podatki od nieruchomości są niewysokie, a Dania pozwała na odliczanie kosztów związanych z ulepszeniami od podatku dochodowego od osób prawnych;
- 4) ulgi podatkowe na działalność badawczo-rozwojową.

Słabości systemu podatkowego to:

- 1) oprócz najwyższej ustawowej stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w wysokości 55,9% – stawki podatku dochodowego od osób fizycznych od dywidend i zysków kapitałowych wynoszą 42%, znacznie powyżej średniej OECD wynoszącej odpowiednio 24,1% i 19,1%;
- 2) straty operacyjne netto mogą być przenoszone w nieskończoność, ale są ograniczone do 60% dochodu podlegającego opodatkowaniu, jeśli przekraczają określoną kwotę;
- 3) stosowanie zasady „pierwsze weszło – pierwsze wyszło” do oszacowania kosztów zapasów do celów podatkowych.

4.5. Islandia

Islandia zajęła 32 miejsce w ITCI w 2021 r., o dwie pozycje niżej niż w 2020 r. Kraj ten rozszerzył dotacje podatkowe na badania i rozwój.

Silne strony islandzkiego systemu podatkowego to²¹:

- 1) stawka podatku od osób prawnych wynosząca 20% jest niższa od średniej OECD (22,9%), a opodatkowanie inwestycji jest jednym z najlepszych w OECD;
- 2) podatki od osób prawnych, konsumpcyjne i od pracy są mniej złożone niż przeciętnie w OECD;
- 3) terytorialny system podatkowy, który w pełni zwalnia zagraniczne dywidendy i zyski kapitałowe bez ograniczeń krajowych.

Słabe strony systemu podatkowego to natomiast:

- 1) firmy są poważnie ograniczone pod względem strat operacyjnych netto, które mogą wykorzystać do zrekompensowania przyszłych zysków; firmy nie mogą wykorzystać strat do zmniejszenia przeszłych dochodów podlegających opodatkowaniu;
- 2) podatek VAT w wysokości 24% dotyczy stosunkowo wąskiej podstawy opodatkowania;
- 3) przepisy dotyczące kontrolowanych zagranicznych korporacji mają zastosowanie do dochodu zarówno pasywnego, jak i aktywnego.

5. OPODATKOWANIE A GOSPODARKA I DOBROBYT W KRAJACH NORDYCKICH

Jedne z istotnych celów polityki podatkowej to m.in.:

- 1) wspieranie innowacyjności i produktywności;
- 2) urzeczywistnienie sprawiedliwości społecznej i dobrobytu dzięki gospodarce ukształtowanej w ten sposób, by pracowała dla ludzi i odpowiadała ich potrzebom.

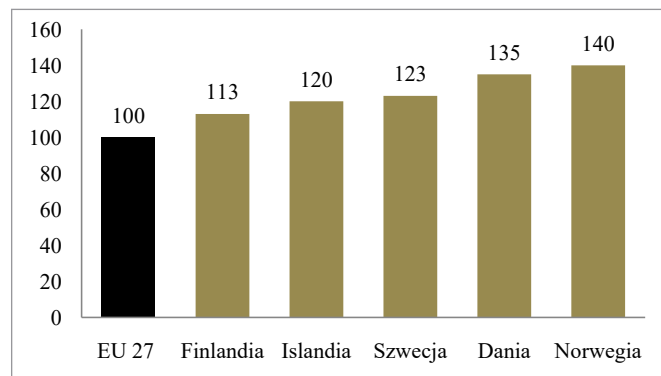
Kraje nordyckie mają relatywnie wysoki poziom opodatkowania w porównaniu z innymi państwami. Jednakże wysokie podatki i wysokie wydatki na cele społeczne wcale nie krępowały wzrostu dobrobytu i rozwoju gospodarki. Kraje te charakteryzują się wysokim poziomem zamożności, o czym świadczy wysoki poziom PKB per capita, a gospodarka cechuje się wysokim poziomem konkurencyjności, innowacyjności i przedsiębiorczości. Potwierdzają to poniżej zaprezentowane mierniki.

5.1. Gospodarka

Najczęściej analizowanym wskaźnikiem makroekonomicznym jest PKB. Wykorzystuje się go jako miarę wielkości gospodarek bądź też efektywności ekonomicznej różnych go-

spodarek. Uchodzi on również za najlepszy (choć nie doskonały) miernik dobrobytu²².

Wykres 4. PKB per capita według parytetu siły nabywczej w roku 2020²³ (EU-27 = 100)

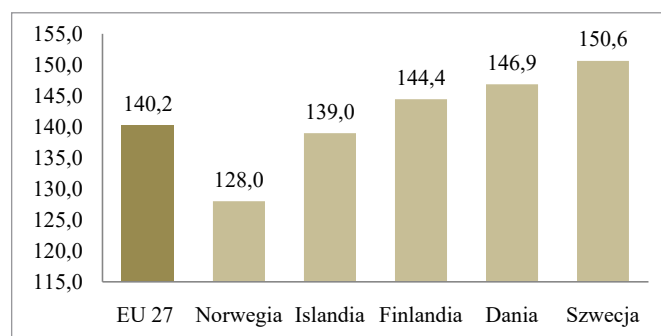
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Baza danych: Główne agregaty PKB na mieszkańca*.

Wartość realnego **PKB na jednego mieszkańca (PKB per capita)** informuje o dochodach i wydatkach przeciętnego obywatela. Pozwala np. porównywać produktywność pracy między krajami²⁴. Kraje nordyckie uchodzą obecnie za jedne z najzamożniejszych nie tylko w skali Europy, ale i całego świata. Jak pokazuje wykres 4, PKB w krajach nordyckich w przeliczeniu na mieszkańca (jeden z najbardziej syntetycznych wskaźników przytaczanych przy badaniu bogactwa narodu) zdecydowanie przewyższa średnią unijną (w przypadku Norwegii nawet o 40%).

Dość popularny jest pogląd, że wysokie podatki nie sprzyjają wzrostowi gospodarczemu²⁵. W przypadku krajów nordyckich dane statystyczne w zasadzie nie potwierdzają tego przekonania.

W roku 2020 w porównaniu do roku 2005 – we wszystkich krajach nordyckich wartość PKB (wyrażona w mld euro) była znacznie większa. Charakterystyczne jest, że w trzech krajach: Szwecja, Dania i Finlandia, dynamika przyrostu PKB była większa mimo wyższego poziomu opodatkowania w porównaniu ze średnią dla EU-27. W Norwegii i Islandii dynamika przyrostu PKB była natomiast mniejsza mimo relatywnie niższego poziomu opodatkowania w porównaniu ze średnią dla UE.

Wykres 5. Wskaźniki dynamiki PKB w latach 2005-2020 (rok 2005 = 100)

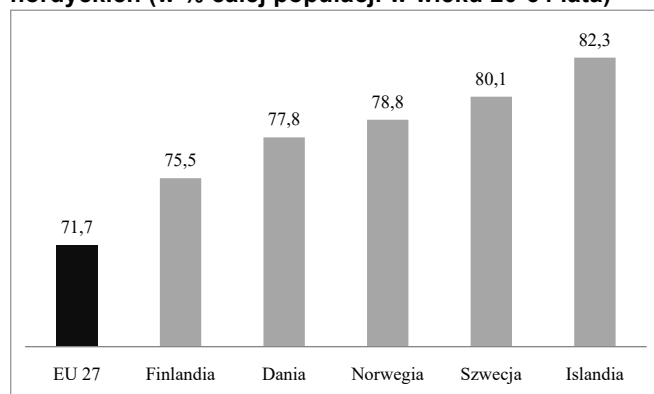
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Baza danych: PKB i główne składniki*.

Największy przyrost PKB w analizowanym okresie odnotowano w Szwecji – ponad połowę, a najmniejszy w Norwegii – nieco powyżej jedną czwartą (zob. wykres 5). W porównaniu ze średnią dla EU-27 dynamika przyrostu PKB w trzech krajach (Szwecja, Dania i Finlandia) była wyższa, a w pozostałych dwóch (Norwegia i Islandia) – niższa.

5.1.1. Aktywność zawodowa

Zasadne jest pytanie: czy relatywnie wysoki poziom podatków i świadczeń socjalnych, który występuje w krajach nordyckich, nie sprzyja aktywności zawodowej? Informacji na ten temat dostarcza wskaźnik zatrudnienia. Oblicza się go jako odsetek pracujących w stosunku do ogółu ludności²⁶.

Wykres 6. Aktywność zawodowa w roku 2020 w krajach nordyckich (w % całej populacji w wieku 20-64 lata)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Baza danych: Zatrudnienie i aktywność według płci i wieku – dane roczne*.

Jak wynika z prezentacji na wykresie 6, poziom aktywności zawodowej we wszystkich pięciu krajach nordyckich jest wyższy w porównaniu ze średnią dla krajów członkowskich Unii Europejskiej. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest subsydiowanie lub publiczne dostarczanie dóbr, które są komplementarne do pracy, w tym opieki nad dziećmi, opieki nad osobami starszymi, transportu i edukacji, co zachęca do podjęcia pracy.

5.1.2. Kraje nordyckie w rankingach społeczno-gospodarczych

Stan gospodarki jest analizowany przez wiele instytucji międzynarodowych przy użyciu szeregu wskaźników i indeksów charakteryzujących wybrane obszary gospodarki narodowej.

Wskaźnik Rozwoju Społecznego (Human Development Index – HDI) ma o wiele szerszy zakres niż PKB per capita. Mierzy rzeczywisty poziom życia ludzi na świecie, ponieważ oprócz poziomu PKB per capita uwzględnia także oczekiwaną długość życia obywateli danego kraju oraz poziom ich wykształcenia (średnia liczba lat nauki). Cztery kraje nordyckie znajdują się w pierwszej dziesiątce krajów na świecie pod względem wielkości tego wskaźnika²⁷.

Indeks Zrównoważonego Rozwoju (według Raportu Zrównoważonego Rozwoju) mierzy całkowity postęp danego kraju na drodze do osiągnięcia wszystkich 17 celów zrównoważonego rozwoju (biorąc pod uwagę jego trzy wymiary rozwoju: gospodarczy, społeczny i środowiskowy). Coroczny

Tabela 1. Kraje nordyckie w rankingach społeczno-gospodarczych (dane za rok 2020)

Wyszczególnienie	Finlandia	Dania	Szwecja	Norwegia	Islandia
Wskaźnik Rozwoju Społecznego (HDI) (ranking)	11	10	7	1	4
Indeks Zrównoważonego Rozwoju (ranking)	1	3	2	7	29
Globalny Indeks Innowacji (ranking)	7	6	2	20	21
Globalny Ranking Konkurencyjności	13	2	6	7	21
Światowy Ranking Konkurencyjności Cyfrowej	10	3	4	9	23
Globalny Wskaźnik Przedsiębiorczości (ranking)	11	4	10	24	7
Indeks Postrzegania Korupcji (ranking)	3	1	3	7	17

Źródło: opracowanie własne. Źródła danych podano w przypisach przy omawianiu poszczególnych wskaźników.

raport zawiera ogólne wyniki dla wszystkich 193 państw członkowskich Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), które są uszeregowane według ich ogólnego wyniku. Od kilku lat cztery kraje nordyckie znajdują się w pierwszej dziesiątce krajów na świecie, biorąc pod uwagę wysokość tego wskaźnika. Świadczy to o relatywnie wysokim stopniu rozwoju zrównoważonego tych państw.

Globalny Indeks Innowacji (Global Innovation Index) to miernik syntetyczny publikowany przez Uniwersytet Cornell we współpracy z agendą ONZ World Intellectual Property Organization (WIPO). Indeks dostarcza szczegółowych danych dotyczących stanu innowacji w 126 państwach. Jego wskaźniki badają m.in. środowisko polityczne, edukację, infrastrukturę i biznes. Biorąc pod uwagę stan innowacyjności, trzy kraje: Norwegia, Dania i Szwecja, znalazły się w pierwszej dziesiątce krajów na świecie, Finlandia w drugiej, a Islandia w trzeciej dziesiątce. Można więc stwierdzić, że poziom innowacyjności jest w krajach nordyckich relatywnie wysoki²⁸.

Globalny Wskaźnik Konkurencyjności (Global Competitiveness Index) jest obliczany na podstawie 334 kryteriów konkurencyjności, wybranych w wyniku kompleksowych badań z wykorzystaniem literatury ekonomicznej, źródeł międzynarodowych, krajowych i regionalnych oraz informacji zwrotnych od środowiska biznesowego, agencji rządowych i naukowców²⁹. Kryteria są regularnie weryfikowane i aktualizowane w miarę pojawiania się nowej teorii, badań i danych oraz wraz z rozwojem gospodarki światowej. Biorąc pod uwagę poziom konkurencyjności gospodarek, kraje nordyckie plasują się w czołówce światowej: Dania, Szwecja, Norwegia i Finlandia znajdują się w pierwszej dziesiątce państw, a Islandia na początku trzeciej dziesiątki³⁰.

Światowy Ranking Konkurencyjności Cyfrowej (World Digital Competitiveness Ranking) jest publikowany przez IMD (International Institute for Management Development). Składa się z trzech czynników – wiedzy, technologii i gotowości na przyszłość. Wskaźnik ten służy do pomiaru zdolności i gotowości gospodarek do przyjęcia i zbadania technologii cyfrowych na potrzeby transformacji gospodarczej i społecznej. Charakterystyczne jest, że wyniki tego rankingu są bardzo podobne do wyników rankingu konkurencyjności. Kraje nordyckie plasują się na bardzo wysokich miejscach w tym światowym rankingu. Finlandia, Dania, Szwecja i Norwegia znajdują się w pierwszej dziesiątce państw, a Islandia na początku trzeciej dziesiątki³¹.

Globalny Wskaźnik Przedsiębiorczości (Global Entrepreneurship Index) mierzy jakość i dynamikę ekosystemów przedsiębiorczości na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym w 137 państwach. Jest publikowany co roku przez

Global Entrepreneurship and Development Institute (GEDI). Na potrzeby przygotowania raportu były brane pod uwagę m.in. takie czynniki, jak indywidualna postawa przedsiębiorcza, umiejętności i aspiracje mieszkańców oraz istniejąca infrastruktura społeczna i gospodarcza. Indeks służy do diagnozowania kluczowych wyzwań związanych z rozwojem przedsiębiorczości. Tak samo i w tym obszarze kraje nordyckie plasują się na wysokich miejscach w rankingu światowym. Dania, Szwecja i Islandia znajdują się w pierwszej dziesiątce państw; Finlandia na początku drugiej dziesiątki, a Norwegia na początku trzeciej³².

Indeks Postrzegania Korupcji (Corruption Perceptions Index – CPI) jest to narzędzie służące do szacunkowego pomiaru korupcji przez badanie postrzegania skali tego zjawiska. Im niższy postrzegany poziom korupcji, tym wyższe miejsce w rankingu państw. Indeks, publikowany przez Transparency International, ma charakter wieloźródłowy. Powstaje na podstawie ankiet wypełnianych przez przedstawicieli środowisk biznesowych, a także ocen sporządzanych przez ekspertów z danego kraju. W raporcie z 2020 r., podobnie jak w latach ubiegłych, ewaluacji poddano 180 krajów. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, kraje nordyckie charakteryzuje bardzo niski poziom tego indeksu (czyli bardzo niski poziom postrzeganej korupcji). Finlandia, Dania, Szwecja i Norwegia znajdują się w pierwszej dziesiątce państw, a Islandia – w drugiej dziesiątce tego światowego rankingu³³.

Wskaźnik Efektywności Rządu (Government Effectiveness Index) został opracowany przez Grupę Banku Światowego. Wskaźnik ten obrazuje postrzeganie jakości usług publicznych, jakości służby cywilnej i stopnia jej niezależności od nacisków politycznych, jakości formułowania i wdrażania polityki oraz wiarygodności zaangażowania rządu w taką politykę. Zagadnienia te mają istotny wpływ zarówno na funkcjonowanie gospodarki, jak i na realizację podstawowych celów polityki podatkowej. Sytuacja pod tym względem w krajach nordyckich jest wyróżniająca się, gdyż aż cztery na pięć badanych krajów mieści się w pierwszej dziesiątce państw na świecie. Warto zaznaczyć, że w rankingu krajów EU-27 Finlandia zajmuje pierwsze miejsce, Dania drugie, a Szwecja piąte³⁴.

5.2. Dochody i ich zróżnicowanie

Jednym z istotnych celów polityki podatkowej, jak również polityki społecznej jest zmniejszanie nadmiernych nierówności dochodowych oraz rozmiarów populacji zagrożonej ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Wybrane mierniki z tego obszaru prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Dochody i ich zróżnicowanie w krajach nordyckich w roku 2020

Wyszczególnienie	Finlandia	Dania	Szwecja	Norwegia	Islandia	EU-27
Współczynnik Giniego	26,50	27,30	26,90	25,30	23,20	30,00
Nierówność dystrybucji dochodów	3,72	4,00	4,12	3,78	3,21	4,90
Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	15,90	16,80	17,70	16,30	11,30	21,50
Osoby zagrożone ubóstwem	12,20	12,10	16,10	12,70	8,80	16,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Baza danych: Dochody i warunki życia*.

Oprócz poziomu PKB na osobę bardzo ważnym aspektem jest analiza zróżnicowania tych dochodów. W tym celu wykorzystuje się **współczynnik Giniego**, który jest nazywany wskaźnikiem nierówności społecznej i jest stosowany do liczbowego wyrażania nierównomiernego rozkładu dóbr, zwłaszcza dochodu. Pokazuje nierówności w dochodach danego społeczeństwa. Należy interpretować go w ten sposób, że im jest wyższy, tym nierówności w dochodach w danym kraju są większe. Skala współczynnika Giniego jest wyrażona w procentach i zawarta w przedziale od 0 do 100³⁵. Poziom zróżnicowania dochodów w krajach nordyckich jest niższy w porównaniu do średniej EU-27 i zawiera się w granicach od 23,2 (Finlandia) do 27,3 (Dania). Należy pamiętać jednak, że współczynnik Giniego nie jest jedynym miernikiem nierówności dochodowej w państwie.

Nierówność dystrybucji dochodów (współczynnik 20:20) porównuje, o ile bogatsze jest górne 20% populacji od dolnych 20% populacji³⁶. Ten współczynnik w większym stopniu ujawnia faktyczny obraz nierówności, ponieważ zmniejsza wpływ na statystyki wartości odstających na górze i na dole, a także zapobiega statystycznemu zaciemnianiu nierówności przez dane dotyczące środkowych 60% populacji. Nierówności w tym zakresie są w krajach nordyckich znacznie mniejsze w porównaniu ze średnią dla EU-27. W analizowanych krajach występuje dość duże zróżnicowanie tego wskaźnika. Najwyższą wartość ma w Szwecji – 4,12. Oznacza to, że najbogatsze 20% populacji zarabia 4,12 razy więcej niż najbiedniejsze 20%. Najniższą wartość tego wskaźnika odnotowano natomiast w Finlandii – 3,21.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (At risk of poverty or social exclusion – AROPE) to suma osób zagrożonych ubóstwem, znajdujących się w poważnej sytuacji materialnej i społecznej lub żyjących w gospodarstwie domowym o bardzo małej intensywności pracy. Wskaźnik ten to odsetek całej populacji, który jest zagrożony ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Jest to główny wskaźnik monitorowania stosowany na potrzeby osiągnięcia celu UE w zakresie ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego do 2030 r.³⁷ oraz na potrzeby strategii Europa 2020 w zakresie ograniczenia ubóstwa^{38, 39}. Biorąc pod uwagę wartość tego wskaźnika, kraje nordyckie prezentują się pod tym względem znacznie korzystniej w porównaniu ze średnią dla EU-27. Charakterystyczna dla badanych krajów jest duża rozpiętość tego wskaźnika, która zawiera się od 11,3 w Finlandii do 17,7 w Szwecji.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem to odsetek osób o ekwiwalentnym dochodzie do dyspozycji (po transferze socjalnym) poniżej proggu zagrożenia ubóstwem, który wynosi

60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji po transferach socjalnych⁴⁰. Wskaźnik ten nie mierzy bogactwa ani ubóstwa, ale niskie dochody w porównaniu z innymi mieszkańcami danego kraju, co niekoniecznie oznacza niski poziom życia. Wartość tego wskaźnika – w porównaniu ze średnią dla EU-27 – jest znacznie niższa we wszystkich krajach nordyckich. Sytuacja w tym zakresie jest jednak w badanych krajach dość zróżnicowana. Najkorzystniej przedstawia się Islandia ze wskaźnikiem 8,8, a najwyższą wartość odnotowano w Szwecji – 16,1.

6. PODSUMOWANIE

Dokonana analiza w zasadzie potwierdziła, że poziom opodatkowania w krajach nordyckich jest relatywnie wyższy w porównaniu z innymi państwami. Jednakże istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie; najwyższy poziom opodatkowania jest w Danii, a najniższy – w Islandii.

W latach 2005-2020 we wszystkich badanych krajach, w tym także i w EU-27, nastąpił istotny wzrost wartości wpływów podatkowych – największy w Islandii, a najmniejszy w Danii.

Na podstawie analizy struktury dochodów według podstawy opodatkowania, należy stwierdzić, że największy udział we wpływach podatkowych miało opodatkowanie pracy. Wpływy z tego tytułu stanowiły około 50% wszystkich wpływów podatkowych (średnia EU-27 oraz Danii, Finlandii i Norwegii). Wyjątek natomiast stanowi Szwecja, gdzie dochody z tego tytułu stanowiły nieco ponad jedną czwartą. W latach 2005-2020 udział wpływów z opodatkowania pracy wzrósł w Norwegii, Danii i średnio dla EU-27, spadł natomiast w Szwecji i Finlandii.

Wysokość klina podatkowego ma istotne oddziaływanie, jeśli chodzi o podaż pracy i popyt na pracę. W roku 2020 jego wysokość w Islandii, Norwegii, Finlandii i Islandii była niższa niż średnia dla EU-27. Charakterystyczne jest, że wysokość klina podatkowego w Szwecji była wyższa o kilka punktów procentowych od średniej dla EU-27.

Drugą pozycję w strukturze dochodów podatkowych zajmuje opodatkowanie konsumpcji. Najwyższy udział wpływów z tego tytułu odnotowano w Szwecji – prawie dwukrotnie wyższy niż średnia dla EU-27. Dochody z tytułu VAT stanowiły największe źródło podatków konsumpcyjnych. Cechą charakterystyczną krajów nordyckich jest to, że standardowe stawki VAT są znacznie wyższe niż średnia dla EU-27 oraz dla krajów OECD.

Specyficzne jest, że najniższy udział w całkowitych wpływach podatkowych ma opodatkowanie kapitału. Dotyczy to zarówno wszystkich krajów nordyckich, jak i średniej dla EU-27. Najniższy udział wpływów z tego tytułu we wpływach

podatkowych występuje w Finlandii i Norwegii, a najwyższy w Szwecji – nieco powyższej średniej dla UE.

Charakterystyczna jest struktura wpływów podatkowych według rodzajów podatków. Od lat średnia dla EU-27 się nie zmienia. W zasadzie udział wpływów z podatków bezpośrednich, pośrednich oraz obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne jest taki sam – po około jedna trzecia. W krajach nordyckich natomiast występuje w tym zakresie duże zróżnicowanie. Największy udział wpływów z podatków bezpośrednich w ogólnych wpływach podatkowych odnotowano w Danii i Islandii, a z podatków pośrednich – w Szwecji.

W rankingu międzynarodowej konkurencyjności podatkowej na 37 krajów OECD w pierwszej dziesiątce znalazły się jedynie Szwecja i Norwegia. Jest to zastanawiające, biorąc pod uwagę wskaźniki charakteryzujące stan gospodarki oraz zróżnicowanie dochodowe krajów nordyckich. Wydaje się, że na dobre wyniki społeczno-gospodarcze w tych krajach ma wpływ – oprócz podatków – wiele innych czynników, których część zostanie omówiona poniżej.

Dokonana przez autora analiza wykazała, że mimo relatywnie wysokiego opodatkowania w krajach nordyckich gospodarki te cechują się nie tylko wysoką wartością PKB per capita, ale też systematycznym, zrównoważonym wzrostem gospodarczym, dużą aktywnością zawodową. Kraje te również zajmują wysokie pozycje w międzynarodowych rankingach innowacyjności, konkurencyjności, przedsiębiorczości czy rozwoju społecznego. Badania potwierdziły więc postawioną w tym względzie hipotezę.

Charakterystycznym jest, że – jak wykazały badania – w krajach nordyckich występuje bardzo niski wskaźnik postrzegania korupcji (zakresu korupcji), a ponadto bardzo wysoki jest wskaźnik efektywności działalności rządu, co niewątpliwie ma istotny wpływ zarówno na funkcjonowanie gospodarki, jak i realizację polityki podatkowej.

Badania wykazały, że istniejące systemy podatkowe w krajach nordyckich sprzyjają zmniejszeniu nierówności dochodowych, zagrożenia ubóstwem czy wykluczenia społecznego.

Jak wykazano powyżej, mimo wielu podobieństw, systemy podatkowe państw nordyckich pod względem niektórych rozwiązań znacznie się od siebie różnią. Badania potwierdziły więc postawioną w tym zakresie hipotezę.

Przypisy

- 1 Kraje skandynawskie to region północnej Europy, obejmujący: Szwecję, Norwegię, Danię. Termin „kraje nordyckie” ma natomiast szersze znaczenie. Obejmuje on kraje członkowskie Rady Nordyckiej, tj. trzy kraje skandynawskie (Danię, Norwegię i Szwecję) oraz Islandię i Finlandię. Z Radą związane są też trzy terytoria autonomiczne: Grenlandia, Wyspy Owcze i Wyspy Alandzkie.
- 2 Zob. OECD, *Revenue Statistics 1965-2020. The Initial Impact of COVID-19 on OECD Tax Revenues*, Paris 2021, https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/revenue-statistics-2021_6e87f932-en#page1, dostęp: 24.05.2022.
- 3 Eurostat, *Tax revenue statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics, dostęp: 24.05.2022.
- 4 Opodatkowanie pracy obejmuje w większości (ponad 90%) przychody z opodatkowania dochodów z tytułu zatrudnienia; płatne zarówno przez pracodawców, jak i przez zatrudnionych (suma zarobków brut-

- to, składek pracodawcy na ubezpieczenia społeczne i podatków od wynagrodzeń). Zob. European Commission, *Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland, Norway and United Kingdom. 2021 Edition*, Luxembourg 2021, <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=d5b94e4e-d4f-1-11eb-895a-01aa75ed71a1&format=pdf&language=en&production-System=cellar&part=>, s. 19, dostęp: 24.05.2022.
- 5 Klin podatkowy – suma podatku dochodowego od osób fizycznych, składek na ubezpieczenia społeczne pracownika i pracodawcy plus ewentualny podatek od wynagrodzeń, pomniejszona o transfery pieniężne, wyrażona jako procent kosztów pracy.
- 6 Kliny podatkowe dla samotnego pracownika z 50% średnich zarobków, bez dzieci.
- 7 Podatki konsumpcyjne zasadniczo składają się z ogólnych podatków od towarów i usług („podatki od ogólnej konsumpcji”) oraz podatków od określonych towarów i usług. Podatki od ogólnej konsumpcji obejmują podatek od wartości dodanej (ang. *value added tax* – VAT) i jego odpowiednik w kilku jurysdykcjach (podatek od towarów i usług lub *goods and service tax* – GST), podatki od sprzedaży i inne ogólne podatki od towarów i usług. Podatki od określonych towarów i usług obejmują przede wszystkim podatki akcyzowe, cła i cła importowe oraz podatki od określonych usług (takich jak usługi ubezpieczeniowe i finansowe). Zob. European Commission, *Taxation Trends...*, dz. cyt.
- 8 B. Guziejewska, *Dysfunkcje systemu podatków bezpośrednich i pośrednich w Polsce*, „Zeszyty Naukowe. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne” 2011, nr 10, s. 167.
- 9 Zob. OECD, *Consumption Tax Trends 2020. VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues*, Paris 2020, <https://www.oecd.org/ctp/consumption-tax-trends-19990979.htm>, dostęp: 24.05.2022.
- 10 Opodatkowanie kapitału obejmuje m.in. podatki: od dochodów z działalności gospodarczej; od transakcji finansowych i kapitałowych; od majątku (nieruchomości); od środków transportu itd. Zob. *Definition of taxes on capital*, w: European Commission, *Taxation Trends...*, dz. cyt., s. 262.
- 11 Podatek bezpośredni to podatek pobierany od sytuacji o charakterze trwałym i obciążający bezpośrednio konkretną osobę (prawną lub fizyczną) przez zawiadomienie o ustaleniu wymiaru podatku, np. z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (CIT), podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) czy podatku majątkowego. Zob. *Glossary*, w: European Commission, *Tax policies in the European Union. 2020 survey*, Luxembourg 2020, https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2020-01/tax_policies_in_the_eu_survey_2020.pdf, s. 113, dostęp: 24.05.2022.
- 12 Podatek pośredni to podatek nakładany na zdarzenie materialne lub prawne o charakterze przypadkowym lub przejściowym oraz na osobę (prawną lub fizyczną), która często może być pośrednikiem, a nie osobą odpowiedzialną za zdarzenie (stąd pośredni charakter podatku), np. VAT, opłaty importowe, akcyza. Zob. tamże, s. 114.
- 13 Szerzej na ten temat zob. Komisja Europejska, *Twoje uprawnienia do zabezpieczenia społecznego w Danii*, lipiec 2012 r., https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Denmark_pl.pdf, dostęp: 24.05.2022.
- 14 Fundacja Podatkowa to wiodąca w kraju niezależna organizacja non-profit zajmująca się polityką podatkową. Od ponad 80 lat cel Fundacji pozostaje ten sam – poprawić jakość życia dzięki polityce podatkowej, która prowadzi do większego wzrostu gospodarczego i możliwości.
- 15 Tax Foundation, *2021 International Tax Competitiveness Index*, <https://tax-competition.org/>, dostęp: 10.05.2022.
- 16 Tradycyjnie w ekonomii głównego nurtu za kluczowe czynniki pobudzające wzrost gospodarczy w krótkim okresie uznaje się popyt konsumpcyjny i inwestycyjny, krajowy i zagraniczny. W długim okresie natomiast – dostateczną podaż i efektywność czynników wytwórczych.
- 17 Tax Foundation, *Sweden*, <https://tax-competition.org/sweden>, dostęp: 24.05.2022.
- 18 Tax Foundation, *Norway*, <https://tax-competition.org/norway>, dostęp: 24.05.2022.
- 19 Tax Foundation, *Finland*, <https://tax-competition.org/finland>, dostęp: 24.05.2022.
- 20 Tax Foundation, *Denmark*, <https://tax-competition.org/denmark>, dostęp: 24.05.2022.
- 21 Tax Foundation, *Iceland*, <https://tax-competition.org/iceland>, dostęp: 24.05.2022.

- ²² P. Krugman, R. Wells, *Makroekonomia*, Warszawa 2014, s. 52. Więcej na ten temat zob. m.in.: P. Samuelson, W. Nordhaus, *Ekonomia*, t. 2, Warszawa 2004; D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Makroekonomia*, Warszawa 2014.
- ²³ Parytet siły nabywczej (ang. *purchasing power parities* – PPPs) to wskaźnik poziomu różnic w cenach pomiędzy krajami. PPPs informuje o tym, jaki jest koszt (wyrażony w jednostkach walutowych) określonych towarów i usług w różnych krajach. Obliczany jest przez porównanie poziomu cen dla określonego koszyka towarów i usług, które zostały wybrane tak, aby były reprezentatywne dla modelu konsumpcji w poszczególnych krajach. Zob. Eurostat, *Słownik: Parytet siły nabywczej (PPPs)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_parities_\(PPPs\)/pl](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_parities_(PPPs)/pl), dostęp: 15.04.2022.
- ²⁴ A. Rybarski, *Podstawy makroekonomii*, Nowy Sącz 2014, s. 30-31.
- ²⁵ Aktywność zawodowa lub inaczej „zatrudnienie ogółem” w % populacji w wieku 20-64 lata. Zob. Eurostat, *Employment and activity by sex and age – annual data*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en, dostęp: 20.04.2022.
- ²⁶ **Osoby zatrudnione** to wszystkie osoby, które w tygodniu referencyjnym przepracowały co najmniej jedną godzinę dla wynagrodzenia lub zysku lub były czasowo nieobecne w takiej pracy. Zob. Eurostat, *3.4. Statistical concepts and definitions, w: LFS main indicators (lfsi)*, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/lfsi_esms.htm, dostęp: 11.04.2022.
- ²⁷ United Nations Development Programme, *Human Development Report 2020*, <https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>, s. 343, dostęp: 24.05.2022.
- ²⁸ Cornell University, INSEAD, WIPO, *Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation?*, https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_Full_body_R_58.pdf, s. xxxii, dostęp: 24.05.2022.
- ²⁹ W literaturze przedmiotu nie ma jednej zalecanej definicji konkurencyjności gospodarki. W ogólnym rozumieniu konkurencyjność to zdolność gospodarki do rywalizacji na światowych rynkach. Czasem definiuje się ją też jako zdolność do długookresowego wzrostu gospodarczego. Jest to zjawisko szczególnie ważne w procesie globalizacji. Więcej na ten temat: I. Szamrej-Baran, *Konkurencyjność gospodarki Polski na tle wybranych gospodarek Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2012, nr 25, s. 126.
- ³⁰ IMD, *Extract. IMD World Competitiveness Yearbook 2020*, June 2020, https://worldcompetitiveness.imd.org/EShop/Home/DownloadPdf?fileName=IMD_WCY_2020_Abstract.pdf, s. 15, dostęp: 24.05.2022.
- ³¹ IMD, *IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020*, https://www.imd.org/globalassets/wccc/docs/release-2020/digital/digital_2020.pdf, s. 24, dostęp: 24.05.2022.
- ³² The Global Entrepreneurship and Development Institute, *The Global Entrepreneurship Index 2019*, Washington, D.C., https://thegedi.org/wp-content/uploads/2020/01/GEI_2019_Final-1.pdf, s. 51, dostęp: 25.05.2022.
- ³³ Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>, dostęp: 10.04.2022.
- ³⁴ TheGlobalEconomy.com, *Government effectiveness by country, around the world*, https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_government_effectiveness/, dostęp: 25.04.2022.
- ³⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Współczynnik Giniego*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3078,pojcie.html>, dostęp: 15.04.2022.
- ³⁶ Zob. Eurostat, *Glossary: Inequality of income distribution*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Inequality_of_income_distribution, dostęp: 20.04.2022.
- ³⁷ Zob. Eurostat, *Glossary: The European Pillar of Social Rights Action Plan (EU 2030 targets)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The_European_Pillar_of_Social_Rights_Action_Plan_\(EU_2030_targets\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The_European_Pillar_of_Social_Rights_Action_Plan_(EU_2030_targets)), dostęp: 25.05.2022.
- ³⁸ Komunikat Komisji. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf, dostęp: 25.05.2022.
- ³⁹ Zob. Eurostat, *Glossary: At risk of poverty or social exclusion (AROPE)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROPE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE)), dostęp: 20.04.2022.
- ⁴⁰ Zob. Eurostat, *Glossary: At-risk-of-poverty rate*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_rate, dostęp: 21.04.2022.

Bibliografia

Literatura

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Makroekonomia*, Warszawa 2014.
- Guziejewska B., *Dysfunkcje systemu podatków bezpośrednich i pośrednich w Polsce*, „Zeszyty Naukowe. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne” 2011, nr 10.
- Krajewska A., *Podatki w Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
- Krugman P., Wells R., *Makroekonomia*, Warszawa 2014.
- Litwińczuk H. i in., *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, Warszawa 2017.
- Rybarski A., *Podstawy makroekonomii*, Nowy Sącz 2014.
- Samuelson P., Nordhaus W., *Ekonomia*, t. 2, Warszawa 2004.
- Szamrej-Baran I., *Konkurencyjność gospodarki Polski na tle wybranych gospodarek Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2012, nr 25.

Źródła internetowe

- Eurostat, *Baza danych: Dochody i warunki życia*.
- Eurostat, *Baza danych: Główne agregaty PKB na mieszkańca*.
- Eurostat, *Baza danych: PKB i główne składniki*.
- Eurostat, *Baza danych: Statystyka dochodów podatkowych*.
- Eurostat, *Baza danych: Zatrudnienie i aktywność według płci i wieku – dane roczne*.
- Eurostat, *Employment and activity by sex and age – annual data*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en, dostęp: 20.04.2022.
- Eurostat, *Glossary: At risk of poverty or social exclusion (AROPE)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROPE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE)), dostęp: 20.04.2022.
- Eurostat, *Glossary: At-risk-of-poverty rate*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_rate, dostęp: 21.04.2022.
- Eurostat, *Glossary: Inequality of income distribution*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Inequality_of_income_distribution, dostęp: 20.04.2022.
- Eurostat, *Glossary: The European Pillar of Social Rights Action Plan (EU 2030 targets)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The_European_Pillar_of_Social_Rights_Action_Plan_\(EU_2030_targets\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:The_European_Pillar_of_Social_Rights_Action_Plan_(EU_2030_targets)), dostęp: 25.05.2022.
- Eurostat, *Słownik: Parytet siły nabywczej (PPPs)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_parities_\(PPPs\)/pl](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_parities_(PPPs)/pl), dostęp: 15.04.2022.
- Eurostat, *3.4. Statistical concepts and definitions, w: LFS main indicators (lfsi)*, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/lfsi_esms.htm, dostęp: 11.04.2022.
- Główny Urząd Statystyczny, *Współczynnik Giniego*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3078,pojcie.html>, dostęp: 15.04.2022.
- Tax Foundation, *2021 International Tax Competitiveness Index*, <https://tax-competition.org/>, dostęp: 10.05.2022.
- Tax Foundation, *Denmark*, <https://tax-competition.org/denmark>, dostęp: 24.05.2022.
- Tax Foundation, *Finland*, <https://tax-competition.org/finland>, dostęp: 24.05.2022.
- Tax Foundation, *Iceland*, <https://tax-competition.org/iceland>, dostęp: 24.05.2022.
- Tax Foundation, *Norway*, <https://tax-competition.org/norway>, dostęp: 24.05.2022.
- Tax Foundation, *Sweden*, <https://tax-competition.org/sweden>, dostęp: 24.05.2022.
- TheGlobalEconomy.com, *Government effectiveness by country, around the world*, https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_government_effectiveness/, dostęp: 25.04.2022.
- Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>, dostęp: 10.04.2022.

Inne źródła

- Cornell University, INSEAD, WIPO, *Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation?*, https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_Full_body_R_58.pdf, dostęp: 24.05.2022.
- European Commission, *Tax policies in the European Union. 2020 survey*, Luxembourg 2020, https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2020-01/tax_policies_in_the_eu_survey_2020.pdf, dostęp: 24.05.2022.
- European Commission, *Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland, Norway and United Kingdom. 2021 Edition*, Luxembourg 2021, <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=d5b94e4e-d4f1-11eb-895a-01aa75ed71a1&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>, dostęp: 24.05.2022.
- IMD, *Extract. IMD World Competitiveness Yearbook 2020*, June 2020, https://worldcompetitiveness.imd.org/EShop/Home/DownloadPdf?-fileName=IMD_WCY_2020_Abstract.pdf, s. 15, dostęp: 24.05.2022.
- IMD, *IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020*, https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2020/digital/digital_2020.pdf, s. 24, dostęp: 24.05.2022.
- Komisja Europejska, *Twoje uprawnienia do zabezpieczenia społeczne-g w Danii*, lipiec 2012 r., https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Denmark_pl.pdf, dostęp: 24.05.2022.
- Komunikat Komisji. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf, dostęp: 25.05.2022.
- OECD, *Consumption Tax Trends 2020. VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues*, Paris 2020, <https://www.oecd.org/ctp/consumption-tax-trends-19990979.htm>, dostęp: 24.05.2022.
- OECD, *International VAT/GST Guidelines*, Paris 2017, https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/international-vat-gst-guidelines_9789264271401-en#page1, dostęp: 25.05.2022.
- OECD, *OECD Tax Database*, <https://www.oecd.org/ctp/tax-policy/tax-database/>, dostęp: 20.04.2022.
- OECD, *Revenue Statistics 1965-2020. The Initial Impact of COVID-19 on OECD Tax Revenues*, Paris 2021, https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/revenue-statistics-2021_6e87f932-en#page1, dostęp: 24.05.2022.
- The Global Entrepreneurship and Development Institute, *The Global Entrepreneurship Index 2019*, Washington, D.C., https://thegedi.org/wp-content/uploads/2020/01/GEI_2019_Final-1.pdf, s. 51, dostęp: 25.05.2022.
- United Nations Development Programme, *Human Development Report 2020*, <https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>, s. 343, dostęp: 24.05.2022.
- World Bank Group, *Doing Business 2020. Comparing Business Regulation in 190 Economies*, Washington, DC 2020, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>, dostęp: 25.05.2022.